

SXEDIO.21B

16.5.1893: ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ (ΣΧΟΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΑ 1741, ΕΛΛΗΝΟΜΟΥΣΕΙΟΝ ΟΣΠΙΤΙΟΝ ΤΟ 1794, ΣΟΦΙΑΣ ΜΕΓΑΡΟΝ ΜΕ ΣΟΒΑΡΕΣ ΒΑΣΕΙΣ ΕΠΙ ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΑ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ ΤΟ 1812 ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΗΜΙΓΥΜΝΑΣΙΟ ΜΕ ΤΗΝ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΓΥΡΩ ΣΤΑ 1870)

Με την ίδρυση του πρώτου γυμνασίου της Κύπρου το **1893** και ιδιαίτερα με τα όσα προηγήθηκαν η δημοσιογράφος Μαρούλα Βιολάρη σε ειδική μελέτη της το **1959** στο περιοδικό **Times of Cyprus** (τεύχος **47**) έγραψε:

"Αν μεταφερθούμε νοερά στο **18ο** αιώνα, στα μαύρα εκείνα χρόνια της τουρκικής κατοχής, και ρίξουμε ένα βλέμμα στην πνευματική κίνηση του τόπου θα διαπιστώσουμε με πικρία ένα πνευματικό λήθαρο και μίαν αγωνιώδη προσπάθεια μερικών ανθρώπων για την αφύπνιση του λαού και την ίδρυση μιας σχολής με σκοπό την καλλιέργεια του και την άνοδο του βιοτικού και πολιτιστικού του επιπέδου, πούταν απαραίτητη προϋπόθεση για το μεγάλο ξύπνημα του ραγιά και την πραγμάτωση του ονείρου της μεγάλης Θεάς του.

Μερικές μορφές ξεχωρίζουν κάπου-κάπου για να δώσουν τα φώτα του νου της σαν ακτίνες στην μαύρη αμάθεια.

Οι Κιγάλες, ο Λεόντιος Ευστράτιος, οι λόγιοι Μάρκος Κύπριος, Κοσμάς Κύριος, Παρθένιος, Γεράσιμος και άλλοι αναφέρονται σαν πνευματικοί εργάτες, χωρίς όμως να υπάρχει μια μόνιμη σχολή στην οποία να δίδασκαν. Μονάχα στα μέσα του **18ου** αιώνα μανθάνουμε πως υπήρχε "Σχολή των Ελληνικών Γραμμάτων και Μουσικής" που ιδρύθηκε στα **1741** από τον Αρχιεπίσκοπο Φιλόθεο.

Το "κρυφό σχολειό" της τουρκοκρατίας που δίδασκε τα σκλαβωμένα Κυπριόπουλα την αγάπη στο Θεό και την πατρίδα, ο γέρο παπάς, που χαλουχούσε κάτω απ'

το χλωμό φως του καντηλού τις Κυπριακές ψυχές με τα νάματα των μεγάλων ιδανικών, δεν ήταν δυνατό να γεμίσουν τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου και να τον κάμουν να νοιώσει το γλυκό φως της γνώσης στα εσωτερικά του σκοτάδια το φως που χαριζόταν απ' τον καλόβολο παπά δεν ήταν πολύ δυνατό. Η ψυχή ολοένα διψούσε. Κι' η θρησκευτική ηγεσία του τόπου θέλησε να στείλει μια καινούργια ακτίνα στη σκοτεινιά που βασίλευε.

Απ' τα πολύ παλιά χρόνια είναι δεμένη στην ελληνική ιστορία, η Παιδεία με τη θρησκεία. Κι' ο Αρχιεπίσκοπος Φιλόθεος ένοιωθε πέρα για πέρα το χρέος του στη σκλαβωμένη πατρίδα που είχε ανάγκη απ' την παράδοση και το πνευματικό φως, για να τινάξει τον βαρύ ζυγό της στη "Σχολή των Ελληνικών Γραμμάτων και Μουσικής" δίδαξε ο μεγάλος δάσκαλος του γένους Εφραίμ ο Αθηναίος κι εφάρμοσε σ' αυτήν το πρόγραμμα της Πατριάδος σχολής, απ' όπου είχε αποφοιτήσει.

Σ σχολή αυτή, που αποτελούσε την πρώτη μορφή του σημερινού παγκυπρίου γυμνασίου έπλαθε τις Κυπριακές συνειδήσεις με βάση τα ελληνικά ιδανικά και πρόσφερε στο νησί μας τους δασκάλους των κοινοικών σχολείων. Στην ίδια Σχολή δίδαξε ο γνωστός ρώσος περιηγητής Μπάρσκι.

Η σχολή έζησε ως τα πρώτα χρόνια της Αρχιεπισκοπικής ζωής του Χρύσανθου και καταργήθηκε για λίγο διάστημα, άγνωστο για ποιους λόγους, αλλά το **1808** βρήκε την παλιά της μορφή λίγα χρόνια πριν από την εξορία του Χρύσανθου.

Στα **1794** το " Ελληνομουσείον Οσπίτιον" έτσι ονομαζόταν τότε η σχολή πουλήθηκε από τον Αρχιεπίσκοπο Χρύσανθο στον Αρχιμανδρίτην Ιωαννίκιο, που το χάρισε ύστερα στην ελληνική κοινότητα.

Η σχολή του Φιλόθεου είχε πια καταργηθεί και τη θέση της πήρε το "Σοφίας Μέγαρον" που στεγαζόταν στην αίθουσα του σημερινού σκευοφυλακίου της Αρχιεπισκοπής. Σκοπός της σχολής ήταν να είναι "σχολείον κοινόν ελληνικών μαθημάτων" κι ο

χαρακτήρας αυτός δεν άλλαξε καθόλου στην κατοπινή της εξέλιξη.

Εκείνος όμως που έθεσε τις πιο στέρεες βάσεις της σχολής που εξελίχτηκε ύστερα σε γυμνάσιο ήταν ο διάδοχος του Χρύσανθου, Εθνομάρτυρας Κυπριανός το **1812** με σχετική ιδρυτική πράξη η η Σχολή αφιερώθηκε από τον ιδρυτή της στην Αγία Τριάδα και είχε σκοπό της την πνευματική άνοδο του Κυπριακού λαού με βάση τα ελληνικά γράμματα, που είχαν τόσο παραμεληθεί ρίχνοντας τον κόσμο σε μια αξιοθρήνητη αμάθεια.

Η σχολή στεγαζόταν σε οίκημα της Μονής Μαχαιρά απέναντι της Αρχιεπισκοπής, εκεί ακριβώς που βρίσκεται σήμερα το επιβλητικό κτίριο του παγκυπρίου γυμνασίου.

Με τα γεγονότα που ακολούθησαν η ελληνική επανάσταση του **1821**, ο απαγχονισμός του Εθνομάρτυρα Κυπριανού και ο αποκεφαλισμός των Μητροπολιτών και των προκρίτων, που έπνιξε τη Κύπρο στο αίμα και το δάκρυ σταμάτησαν τη λειτουργία της Σχολής. Η

ανασύσταση της έγινε στα **1830** οπότε αποφασίστηκε από τον τότε Αρχιεπίσκοπο Πανάρετο και τους Μητροπολίτες του νησιού "εν κεντρικόν σχολείον της ελληνικής παιδείας να συσταθή παντοτινόν εις Λευκωσίαν εις παιδευσιν της νεολαίας ομοίως και ως κλάδοι να συσταίνωνται εις τας πολιτείας Λάρνακος και Λεμεσού και ο ετήσιος των διδασκάλων και των σχολείων τούτων των πολιτειών μισθός θα πορεύηται από τας συνδρομάς".

Δάσκαλος της σχολής αυτής ήταν ο Κωσταντινουπολίτης Ονούφριος Μικελλίδης. Στα χρόνια αυτά η σχολή απέκτησε και Βιβλιοθήκη χάρη στον Αρχιεπίσκοπο Πανάρετο που ζήτησε για τούτο τη βοήθεια της "εν Λονδίνω φιλανθρώπου και φιλομούσου Εταιρείας".

Η σχολή είχε πια σταθεροποιηθεί και συνέχισε τη λειτουργία της για κάμποσα χρόνια με εξαιρετική για τον τόπο αποδοτικότητα.

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Α, έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον για την πνευματική άνοδο της νεολαίας και στα **1869**, φοιτούσαν στο ελληνικό σχολείο

Λευκωσίας **39** μαθητές που διδασκόντουσαν τα ελληνικά, τουρκικά, γαλλικά και μαθηματικά.

Μα οι προσπάθειες για τη βελτίωση του εκπαιδευτηρίου συνεχίζονταν. Οι μαθητές πλήθαιναν κι οι πόροι αυξάνονταν με συνδρομές του Αρχιεπισκόπου και των εκκλησιαστικών ιδρυμάτων τον ίδιο χρόνο στα **1869** ο Μητροπολίτης Πάφου Νεόφυτος έκαμε μια μεγάλη δωρεά **100.000** γροσίων στη σχολή κι ανακηρύχτηκε "Μέγας ευεργέτης των εν Λευκωσία, ελληνικών καταστημάτων".

Αξιόλογη είναι κι η δωρεά **20.000** γροσίων του Μητροπολίτη Κυρηναίας Μελετίου Μυριανθέως στα **1872**.

Στα **1879** οι δαπάνες της σχολής ήταν **12.000** Φράγκα, οι μαθητές είχαν ανέλθει σε **60** και η βιβλιοθήκη είχε **1.000** τόμους. Δίδασκαν σ' αυτήν ο Παρθένιος, ο Λεόντιος Μυριανθεύς, ο Ονούφριος Μικελλίδης, ο Επαμεινώνδας Φραγκούδης, οι Αρχιεπίσκοποι Σωφρόνιος και Κύριλλος και άλλοι.

Με το πέρασμα του χρόνου η Σχολή προσαρμοζόταν στο πρόγραμμα των ελληνικών γυμνασίων και σιγά, σιγά, έγινε Ημιγυμνάσιο με το όνομα "ελληνική σχολή" και παρά τις οικονομικές δυσχέρειες της βελτιωνόταν συνεχώς κι αποκτούσε προσοντούχο προσωπικό με πανεπιστημιακή μόρφωση, όπως ήταν ο Ν. Κάλβαρις, διευθυντής από το **1868-1883** και αργότερα ο κύπριος Ευστάθιος Κωνσταντινίδης που σπούδασε στη Γερμανία και καλλιέργησε στη σχολή τα ελληνικά γράμματα και ιδιαίτερα την Κυπριακή Ιστορία και την αρχαιολογία.

Η διδασκαλία των αγγλικών είχε προστεθεί στο πρόγραμμα της σχολής το **1887** χωρίς νά'ναι βέβαια από την αρχή υποχρεωτική. Η σχολή είχε τότε πέντε τάξεις κι οι απόφοιτοι της μπορούσαν να φοιτήσουν στην Δ (τελευταία) τάξη των ελληνικών γυμνασίων πούταν τετρατάξια με βάση τριτάξια Ελληνικά σχολεία.

Ένα νέο στοιχείο που μας δείχνει την πρόοδο και τα πλατύτερα ενδιαφέροντα της σχολής είναι η καθιέρωση της γιορτής των Τριών Ιεραρχών στις **30**

του Γεννάρη σαν επίσημης γιορτής των Γραμμάτων, πράγμα που διατηρείται και σήμερα.

Η αγγλική κατοχή στην Κύπρο, που άρχισε στα **1878** έκαμε πιο φανερή την ανάγκη ενός συγχρονισμένου γυμνασίου, που να μπορεί να εφοδιάζει την κοινωνία με μορφωμένους ανθρώπους όχι μονάχα για μιαν ανώτερη ιδιωτική ζωή, αλλά και για εξυπηρέτηση των δημοτικών σχολείων του τόπου.

Εκείνοι που διψούσαν για αρτιώτερη μόρφωση κατάφευγαν τότε κατά δεκάδες στα πανεπιστήμια της Συρίας, ενώ στο εθνικό πανεπιστήμιο της Αθήνας οι Κύπριοι φοιτητές μετριόνταν στα δάκτυλα του ενός ίσως χεριού.

Η ίδρυση γυμνασίου απασχόλησε τόσο τον Κυπριακό όσο και τον ελληνικό τύπο, μα ο τότε Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος κι άλλοι υπεύθυνοι παράγοντες δεν έδειχναν καμιά βία ή προθυμία για την επίλυση του ζωτικού προβλήματος.

Αντίθετα η Κυπριακή αδελφότης της Αιγύπτου διαχειρίστηκε το ζήτημα με πυγμή και στη γενική συνέλευση της το **1886** έγινε λόγος για ίδρυση Κυπριακού Γυμνασίου. Για οικονομικούς όμως λόγους ήταν αδύνατο να γίνει το έργο και στα **1889**, δέκα μέλη της αδελφότητας ζήτησαν να ιδρυθεί πλήρες Γυμνάσιο που θα επιχορηγούσαν με χρήματα που ως τότε θυσίασαν σε δημοτικά σχολεία της Κύπρου.

Η πραγματοποίηση του έργου δεν έγινε παρά ύστερα από **4** χρόνια, γιατί ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος ήταν πολύ δυστακτικός στην ανάληψη πρωτοβουλίας.

Στο μεταξύ το **1890** έφθασε στην Κύπρο ο πρώην καθηγητής της Ευαγγελικής Σχολής Σμύρνης και του Ομηρείου Παρθεναγωγείου Δ. Κοντός με σκοπό να ιδρύσει ιδιωτικό Εμπορικό Λύκειο με Οικοτροφείο, ενώ ο γυμνασιάρχης Ι. Τέτσος που έμενε στη Λάρνακα ειδοποιούσε με επιστολή του τον Αρχιεπίσκοπο, ότι θα ίδρυε στη Λευκωσία σχολή με τρία τμήματα: Κλασσικό, εμπορικό και των ευρωπαϊκών γλωσσών.

Ο Σωφρόνιος ενεθάρρυνε τη ιδέα του και

κινδύνευε να ναυαγήσει μ' αυτό τον τρόπο η ίδρυση κοινοτικού γυμνασίου, για την οποία τόσο πολύ είχε μοχθήσει η Κυπριακή Αδελφότητα της Αιγύπτου.

Μα η επιτροπεία που ανέλαβε να εξετάσει το ζήτημα επέμενε στη ίδρυση του κοινοτικού γυμνασίου και όχι μόνο δεν ιδρύθηκε Λύκειο στη Λευκωσία, αλλά κι' εκείνο που υπήρχε στη Λάρνακα υπό την διεύθυνση του κ. Τέτσου καταργήθηκε από το Φεβράρη του **1893**.

Στο μεταξύ ο εγγχώριος τύπος είχε βοηθήσει στην ωρίμανση της πίστης στην αναγκαιότητα του γυμνασίου κι η κοινή γνώμη ρίπτοντας την ευθύνη στον Αρχιεπίσκοπο Σωφρόνιο τον ανάγκασε να αναλάβει πρωτοβουλία και καλώντας τους αντιπροσωπευτικώτερους παράγοντες της Λευκωσίας τις **16 Μαΐου 1893** αποφάσισαν με σχετική ιδρυτική πράξη, υπογραμμένη από τον Αρχιεπίσκοπο και τους πολίτες, την ίδρυση του γυμνασίου, σύμφωνα με τις υποδείξεις της Κυπριακής Αδελφότητας της Αιγύπτου.